

12. Dzhafarova, O. V., Ivantsov, V. O. (2007) Problemy klasyfikatsiyi zakhodiv administratyvnoho prymusu [Problems of classification of measures of administrative coercion]. Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya. Zbirnyk naukovykh prats'. Kharkiv : Mahistr, № 2 (32). S. 51-59. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2202>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.05.2023

УДК 342.5

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-80- 84

Середа Олена Григорівна,
докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
e-mail: o.g.sereda@nlu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0882-8673>

Свічкарьова Ярослава Віталіївна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
e-mail: yara1972@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6245-2526>

ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПОДОЛАННІ ДИСКРИМІНАЦІЇ

У статті досліджено значення діяльності правоохоронних органів у подоланні дискримінації. Зазначено, що дискримінація – це особливе порушення прав людини і громадянина, суть якого полягає у запереченні свободи, рівності та гідності особи (групи осіб) або у неможливості реалізації цінності в суспільних відносинах на власний розсуд у формах дій, які за змістом і наслідками не порушують прав інших людей.

Визначено, основні функції державно-правового механізму забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні, зокрема до них віднесено: організаційно-правова функція, регулятивна функція, правоохоронна функція, превентивна функція, статистично-аналітична функція, інформаційно-просвітницька функція, правовідновлювальна функція.

Наголошено, що реалізуючи свої функції на практиці, правоохоронні органи повинні діяти в точній відповідності до конституційних гарантій забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина.

Зроблено висновок, що для ефективного впровадження рівності посадові особи правоохоронних органів під час виконання своїх повноважень повинні діяти відповідно до принципів права, а саме таких як: принцип законності; принцип доцільності правоохоронної діяльності; принцип взаємної відповідальності; принцип паритетності у здійсненні правоохоронної діяльності; принцип демократизму; принцип гуманізму; принцип системності правоохоронної діяльності.

Ключові слова: дискримінація, правоохоронні органи, правоохоронна діяльність, державно-правовий механізм, рівність, позитивний обов'язок.

Sereda O., Svichkaryova Y. THE SIGNIFICANCE OF THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT BODIES IN OVERCOMING DISCRIMINATION

The article examines the importance of the activities of law enforcement agencies in overcoming discrimination. It is noted that discrimination is a special violation of the rights of a person and a citizen, the essence of which is the denial of freedom, equality and dignity of a person (group of persons) or the impossibility of realizing value in social relations at one's discretion in forms of actions that in terms of content and consequences do not violate other people's rights.

The main functions of the state-legal mechanism to ensure the prevention and counteraction of discrimination in Ukraine are defined, in particular, they include: organizational and legal function, regulatory function, law enforcement function, preventive function, statistical and analytical function, informational and educational function, law-restoring function.

It was emphasized that, implementing their functions in practice, law enforcement agencies must act in strict accordance with the constitutional guarantees of ensuring the basic rights and freedoms of a person and a citizen.

It was concluded that for the effective implementation of equality, officials of law enforcement agencies should act in

accordance with the principles of law, namely: the principle of legality; principle of expediency of law enforcement activity; the principle of mutual responsibility; the principle of parity in the implementation of law enforcement activities; the principle of democracy; the principle of humanism; the principle of systematic law enforcement activity.

Key words: discrimination, law enforcement agencies, law enforcement activity, state-legal mechanism, equality, positive obligation.

Постановка проблеми. Конституція України гарантує рівність прав і свобод її громадян. Неправомірне обмеження людей у їхніх правах чи свободах через стать, вік, інвалідність, расу, колір шкіри, політичні, релігійні чи інші переконання, етнічне та соціальне походження, громадянство, сімейний та майновий стан, місце проживання, мову тощо є дискримінацією.

Проявами дискримінації є ксенофобія, антисемітизм, сексизм тощо. Дискримінація може бути прямою чи непрямю. Прикладом прямої дискримінації може бути звільнення працівника через його сексуальну орієнтацію, а непрямю – відсутність пандусів для людей з інвалідністю у будівлі.

Будь-які прояви дискримінації заборонені міжнародними договорами з прав людини, а також українським законодавством. Зокрема, законом «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо запобігання дискримінації як важливого міжнародного та конституційного принципу в правоохоронній сфері досліджувалися у працях таких вчених як: О. Бачинської, О. Гайдуліної, С. Заєць, Н. Камінської, Р. Мартиновського, Т. Марценюка, Н. Палій, М. Саєнко, О. Стасюка, В. Федоренко, Ю. Шемшученка, Г. Юрчика тощо.

Мета статті полягає у дослідженні значення діяльності правоохоронних органів у подоланні дискримінації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія «дискримінація» є центральною в міжнародно-правових актах і національних законодавствах переважної більшості країн-членів ООН і Ради Європи, які в більшості випадків описують невинуватене обмеження або порушення прав і свобод людини і громадянина. Стає різноманітними сферами життя держави і суспільства на всіх континентах [1; 2]. У зв'язку з цим у вітчизняній словниково-довідковій літературі, зокрема Великому тлумачному словнику сучасної української мови та Ю. Шемшученко,

зазначає, що дискримінація – це сукупність дій, спрямованих на умисне порушення, обмеження або позбавлення прав переважно фізичних та окремих юридичних осіб за ознаками територіальної, расової, національної належності, політичних, мовних, релігійних переконань тощо [3, с. 298; 4, с. 165].

Як вказує М. Саєнко, дискримінація – це завжди усвідомлене заперечення (внутрішнє, цілісно мотивоване) або визнання (інтуїтивно або підтвержене досвідом) неспроможності права (його норм, інститутів, галузей) як регулятора справедливості. Це означає, що правова норма для даного суб'єкта не виконує свого первісного завдання — слугувати еталоном того, що є правильним і істотним у суспільних відносинах. Актуальність невід'ємних прав людини для виконання основних функцій держави, а також конституційних прав громадянина для важливих процесів державотворення, приватного права та суспільних відносин доводить тісний зв'язок між феноменом дискримінації та сучасними проблемами конституційного права [5, с. 50].

В означеному сенсі Г. Христова підкреслює, що в сучасних умовах державно-правового розвитку правова доктрина України збагачується за рахунок загальновизнаних досягнень світової політико-правової думки, які визнані міжнародним і національним правом та утверджені судовою й іншою юрисдикційною практикою. Серед них важливе місце посідають доктрини позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини та заборони дискримінації. Автор виокремлює такі зобов'язання: 1) негативний обов'язок держави «не дискримінувати», тобто не піддавати громадян дискримінації у своїх актах, державній політиці, діяльності уповноважених суб'єктів влади; 2) позитивний обов'язок держави забезпечувати дієве користування прав людини і основоположних свобод; 3) позитивний обов'язок держави щодо вжиття заходів з метою захисту громадян від дискримінаційних дій із боку приватних осіб; 4) позитивний обов'язок держави забезпечити «застосування різного права за різних обставин». Отже, позитивні дії мають залишатись припустимими, тимчасовими, винятковими заходами, які застосовуються державою чи під її контролем для досягнення конкретної мети у певній сфері суспільних відносин. Однак, їхнє запровадження не може вважатися позитивним обов'язком держави, невиконання якого передбачає можливість судового оскарження [6, с. 17-19].

Окремо зазначимо, що в рамках нашого дослідження найбільш оптимальним є поняття дискримінації як специфічної форми порушення прав і свобод людини і громадянина. Тому ми повністю погоджуємося з думкою І. Янковця про те, що дискримінація – це особливе порушення прав людини і громадянина, суть якого полягає у запереченні свободи, рівності та гідності особи (групи осіб) або у неможливості реалізації цінності в суспільних відносинах на власний розсуд у формах дій, які за змістом і наслідками не порушують прав інших людей [7, с. 59-60]:

1) «дискримінація як переслідування» особи-носія певної ознаки (національність, політичні та релігійні переконання, тощо), яке має на меті заперечити рівноправність цієї особи у реалізації нею невід'ємних прав людини і громадянина. Ці права закріплені міжнародними договорами та захищаються конституціями демократичних країн (зокрема право на життя, свободу, особисту недоторканість, тощо); 2)

«дискримінація як обмеження у праві», яке має наслідком порушення рівності відносно особи-носія певної ознаки у користуванні належних їй правовому статусу економічних, політичних, соціальних та інших прав; 3) «дискримінація як несправедливе поводження» з особою, яка перебуває в ситуації нерівності відносно інших осіб і з об'єктивних причин не може здійснити на рівних підставах гарантоване законом право чи реалізувати законний інтерес.

Основними функціями державно-правового механізму забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні є: 1) організаційно-правова функція – створення належного та необхідного суспільного середовища, в якому забезпечується ефективне формування та реалізація державної антидискримінаційної політики з боку уповноважених органів публічної влади; 2) регулятивна функція – налагодження високого рівня правового впорядкування суспільних відносин у питаннях здійснення заборони дискримінації з боку всіх фізичних і юридичних осіб, владних суб'єктів; 3) правоохоронна функція – застосування дозвільних, заборонних й обмежувальних правових засобів і заходів з метою забезпечення реалізації конституційних прав і свобод, законних інтересів громадян без дискримінації за будь-якою ознакою, виявлення фактів порушення заборони дискримінації та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності; 4) превентивна функція – використання передбаченого законодавством юридичного інструментарію з метою запобігання та недопущення здійснення нових і повторних дискримінаційних дій, вчинення інших правопорушень, пов'язаних з порушенням принципів недискримінації; 5) статистично-аналітична функція – систематичне оперування з наявною інформацією з питань забезпечення дотримання у державі заборони дискримінації, правовий аналіз виявлених і зафіксованих дискримінаційних проявів з метою налагодження функціонування дієвої моделі діяльності компетентних органів публічної влади, посадових осіб та винайдення оптимальних шляхів покращення правового регулювання у цій сфері; 6) інформаційно-просвітницька функція – популяризація серед населення України поваги до конституційних прав і свобод, законних інтересів всіх без виключення громадян, не залежно від наявності у них певних індивідуальних ознак; здійснення інформаційно-роз'яснювальної та іншою подібної роботи з метою підвищення правової культури й зменшення правового нігілізму з питань дотримання принципу недискримінації; 7) правовідновлювальна функція – забезпечення повного, вчасного та справедливого відшкодування матеріальної й моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації, вчинення інших дій, спрямованих на відновлення правового становища, яке існувало до моменту вчинення проступку [7, с. 59-60].

Дослідивши сутність дискримінації та основні функції державно-правового механізму забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні, ми вважаємо, за необхідним зупинитися саме на факті дискримінації у правоохоронній діяльності. В першу чергу розкриємо дефініцію «правоохоронна діяльність».

В сучасній юридичній науці склались різні підходи щодо дефініції правоохоронної діяльності. Проте найбільш вдалими є визначення поняття правоохоронної діяльності О. Бандурки, відповідно до якого – це державна діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу у строгій відповідності з законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку [8, с. 6].

Рівність виступає об'єктом правоохоронної діяльності, так як вона є однією із умов, керівною основою утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини. Тому її втілення в життя є завданням усієї системи органів державної влади. Особливе місце в цій діяльності належить правоохоронним органам.

Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» дає чіткий перелік правоохоронних органів, до яких, зокрема, належать: прокуратура, органи внутрішніх справ, служба безпеки, митні органи, пенітенціарна система, прикордонна служба, контрольно-ревізійна служба, державна податкова служба та інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [9].

Реалізуючи свої функції на практиці, правоохоронні органи повинні діяти в точній відповідності до конституційних гарантій забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина. До останніх слід віднести наступні положення: про невідчужуваність та непорушність прав і свобод людини; про рівність конституційних прав і свобод громадян та про рівність громадян перед законом; про невід'ємне право на життя; про право на повагу до його гідності; про право на свободу та особисту недоторканність; про недоторканність житла; про таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; про неможливість втручання в особисте і сімейне життя особи; про право на правову допомогу; про неможливість притягнення до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення; про презумпцію невинуватості; про право на відмову від дачі показань або пояснень щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів; про неможливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, крім випадків, передбачених Конституцією України тощо [9].

Виходячи з вказаних конституційних положень та норм національного законодавства кожному громадянину на засадах рівності перед законом, незалежно від національного чи соціального походження, мови, освіти, статі, релігійних, політичних переконань гарантується право на захист з боку правоохоронних органів.

Відповідно до положень Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіка та жінки» (2005 р.) кожній особі гарантується правовий захист від дискримінації за допомогою звернення до правоохоронних органів держави [10].

Також, представники правоохоронних органів безпосередньо приймають участь у здійсненні нагляду за тим, щоб не було допущено прямого або непрямого обмеження прав громадян або прямих чи непрямих їх переваг за ознаками національного чи соціального походження, мови, освіти, статі, релігійних, політичних переконань, переслідуючи по закону винних у цьому.

Висновки. Таким чином, для ефективного впровадження рівності правоохоронці під час виконання своїх повноважень повинні діяти відповідно до принципів права, а саме таких як: принцип законності; принцип доцільності правоохоронної діяльності; принцип взаємної відповідальності; принцип паритетності у здійсненні правоохоронної діяльності; принцип демократизму; принцип гуманізму; принцип системності правоохоронної діяльності.

Тому що правові засади при здійсненні правоохоронних заходів є основою для виховання вміння та вміння дотримуватися постійної поведінки правоохоронців та зразково виконувати покладені на них завдання. Це також позитивно впливає на забезпечення прав і свобод людини і громадянина, особливо на реалізацію рівних прав і можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Іванків І. Б. Права людства : монографія / ОБСЄ. Київ : Ваїте, 2020. 157 с.
2. Від теорії міжнародного права до практики захисту прав людини : монографія / авт. кол. ; за ред. О. В. Задорожного та О. Р. Поєдинок. Київ ; Одеса : Фенікс, 2016. 718 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 1999. Т. 2. Д–Й. 744 с.
5. Саєнко М. І. Теоретичні аспекти дискримінації як об'єкта правового дослідження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 47–52.
6. Христова Г. О. Позитивні обов'язки держави у сфері протидії дискримінації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 4. С. 11–20.
7. Янковець І. В. Дискримінація та інституційний механізм її подолання в Україні : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2020. 300 с.
8. Бандурка А. М. Судебные и правоохранительные органы Украины. Х.: Университет внутренних дел, 1999. 349 с.
9. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3781-12>.
10. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2866-15>.
11. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 4 грудня 1990 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=509-12>.

REFERENCES:

1. Ivankiv, I. B. (2020). Prava liudstva. [Human rights]. monohrafiia. OBSIe. Kyiv. Vaite. 157. [in Ukrainian].
2. Zadorozhnyi, O.V., & Poiedynok, O.R. (2016). Vid teorii mizhnarodnoho prava do praktyky zakhystu prav liudy. [From the theory of international law to the practice of human rights protection]. Monohrafiia. 718. [in Ukrainian].
3. Busel, V.t. (ed.). (2005). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language. 1728. [in Ukrainian].
4. Shemshuchenko, Yu.S. [Ed.]. ta inshi (1999). Yurydychna entsyklopediia. [Legal encyclopedia]. V 6 t. T. 2. D–I. 744. [in Ukrainian].
5. Saienko, M. I. (2018). Teoretychni aspekty dyskryminatsii yak obiekta pravovoho doslidzhennia. [Theoretical aspects of discrimination as an object of legal research]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3. 47–52. [in Ukrainian].
6. Khrystova, H. O. (2013). Pozytyvni oboviazky derzhavy u sferi protydii dyskryminatsii. [Positive duties of the state in the field of combating discrimination]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 4. 11–20. [in Ukrainian].
7. Yankovets, I. V. (2020). Dyskryminatsiia ta instytutsiinyi mekhanizm yii podolannia v Ukraini. [Discrimination and the institutional mechanism of overcoming it in Ukraine]. dys. ... d-ra filos. 081. 300. [in Ukrainian].
8. Bandurka, A. M. (1999). Sudebnye i pravoohranitelnyie organyi Ukrainyi. [Judicial and law enforcement agencies of Ukraine]. Universitet vnutrennih del. 349. [in Russian].
9. Pro derzhavnyi zakhyst pratsivnykiv sudu ta pravookhoronnykh orhaniv. (1993, December 23). [On state protection of court employees and law enforcement agencies]. Zakon Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3781-12> [in Ukrainian].

10. Pro zabezpechennia rivnykh prav i mozhlyvostei zhinok i cholovikiv. (2005, September 8). [On ensuring equal rights and opportunities for women and men]. Zakon Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2866-15> [in Ukrainian].

11. Pro derzhavnu podatkovu sluzhbu v Ukraini. (1990, December 4). [On the state tax service in Ukraine]. Zakon Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=509-12> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 21.05.2023

УДК 342.95:316.454.2

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-84-89

Теремецький Владислав Іванович,

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції НДІ ППіП ім. академіка Ф. Г. Бурчака

НАПрН України;

завідувач кафедри конституційного,

адміністративного та фінансового права Академії праці,

соціальних відносин і туризму

e-mail: vladvokat333@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>

Фастовець Наталія Валеріївна,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри приватного та публічного права

Інституту права та сучасних технологій

Київського національного університету технологій та дизайну

e-mail: nkulak41@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8619-8975>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ МОБІНГУ В УКРАЇНІ

Наукову статтю присвячено правовому регулюванню адміністративної відповідальності за мобінг в Україні. Вивчено наукові праці вчених, які досліджували вказану проблематику, зокрема в аспекті формулювання визначень поняття мобінгу та його різновидів. Досліджено норми законодавчих актів, які встановлюють адміністративну відповідальність за мобінг, закріплюють поняття і форми мобінгу.

Надано характеристику повноваженням Державної служби України з питань праці щодо розслідування випадків мобінгу та складання протоколів про адміністративні правопорушення. Вказано, що надходження скарги про мобінг в організації є підставою для проведення позапланової перевірки Державною службою з питань праці. Визначено повноваження інспекторів під час проведення перевірки, які необхідні для розслідування випадків мобінгу.

Проаналізовано окремі форми мобінгу. Надано рекомендації щодо відображення у протоколі про вчинення адміністративного правопорушення окремих різновидів мобінгу. Визначено повноваження судів (суддів) щодо притягнення до адміністративної відповідальності фізичних осіб, які вчинили мобінг.

Наголошено, що визначення мобінгу, передбачене у ст. 2-2 КЗпП України, є термінологічно переобтяженим. Для вдосконалення правового регулювання притягнення до адміністративної відповідальності фізичних осіб, які вчинили мобінг, запропоновано внести зміни і доповнення до чинного законодавства. Запропоновано передбачити обов'язкове здійснення позапланової перевірки підприємства Державною службою з питань праці у випадку надходження заяви про мобінг. При цьому вказано, що відмова у погодженні проведення позапланової перевірки центральними органами виконавчої влади у цьому випадку не повинна допускатися. Обґрунтовано доцільність у Положенні про Державну службу України з питань праці закріплення повноваження щодо протидії будь-яким проявам дискримінації, зокрема, мобінгу. Запропоновано створити загальнодержавний реєстр підприємств, на яких були виявлені факти мобінгу.

Ключові слова: мобінг, трудовий колектив, трудові права працівника, адміністративна відповідальність, правопорушення, психологічний тиск, цькування, конфлікт, економічний тиск.

Teremetskyi V., Fastovets N. LEGAL REGULATION OF ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR MOBBING IN UKRAINE

Випуск 14. 2023

© В.І.Теремецький, Н.В.Фастовець, 2023